Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (trešā palāta)

2020. gada 1. oktobrī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Eiropas Savienības finanšu interešu aizsardzība – LESD 325. pants – Kriminālprocess par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar krāpšanu daļēji no Eiropas Savienības budžeta finansētu subsīdiju jomā – Valsts tiesības, kurās nav atļauts valsts iestādēm kriminālprocesā atgūt subsīdijas kā atlīdzību par noziedzīga nodarījuma rezultātā radušos kaitējumu

Lietā C-603/19

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, kuru *Špecializovaný trestný súd* (Specializētā krimināltiesa, Slovākija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2019. gada 24. jūlijā un kas Tiesā reģistrēts 2019. gada 9. augustā, kriminālprocesā pret

TG,

UF,

piedaloties

Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky,

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Košice,

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Vranov nad Topľou,

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Michalovce,

TIESA (trešā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētāja A. Prehala [*A. Prechal*], tiesneši L. S. Rosi [*L. S. Rossi*], J. Malenovskis [*J. Malenovský*], F. Biltšens [*F. Biltgen*] un N. Vāls [*N. Wahl*] (referents),

ģenerāladvokāte: J. Kokote [*J. Kokot*],

sekretārs: A. Kalots Eskobars [*A. Calot Escobar*],

ņemot vērā rakstveida procesu,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

– TG un UF vārdā – *M. Kráľ, advokát*,

* Tiesvedības valoda – slovāku.

– *Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky* vārdā – *J. Palkovič*, pārstāvis,

– Slovākijas valdības vārdā – *B. Ricziová* un *M. Kianička*, pārstāvji,

– Čehijas Republikas valdības vārdā – *M. Smolek*, *J. Pavliš* un *J. Vláčil*, pārstāvji,

– Rumānijas valdības vārdā – *E. Gane*, pārstāve,

– Eiropas Komisijas vārdā – *J. Baquero Cruz*, *A. Bouchagiar* un *A. Tokár*, pārstāvji,

ņemot vērā lēmumu, kas pieņemts pēc ģenerāladvokātes uzklausīšanas, izskatīt lietu bez ģenerāladvokāta secinājumiem,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt LESD 325. pantu, Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 17. un 47. pantu, Padomes Regulas (EK) Nr. 1260/1999 (1999. gada 21. jūnijs), ar ko paredz vispārīgus noteikumus par struktūrfondiem (OV 1999, L 161, 1. lpp.), 38. panta 1. punkta h) apakšpunktu – to lasot kopā ar Komisijas Regulu (EK) Nr. 1681/94 (1994. gada 11. jūlijs) par pārkāpumiem struktūrpolitikas finansēšanā un nepareizi izmaksātu līdzekļu atgūšanu un par informācijas sistēmas izveidi šajā jomā (OV 1994, L 178, 43. lpp.), Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2012/29/ES (2012. gada 25. oktobris), ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI (OV 2012, L 315, 57. lpp.), Padomes Regulas (EK) Nr. 994/98 (1998. gada 7. maijs), par to, kā piemērot Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 92. un 93. pantu attiecībā uz dažu kategoriju valsts horizontālo atbalstu (OV 1998, L 142, 1. lpp.), 2. pantu – to lasot kopā ar Komisijas Regulas (EK) Nr. 69/2001 (2001. gada 12. janvāris) par EK Līguma 87. un 88. panta piemērošanu *de minimis* atbalstam (OV 2001, L 10, 30. lpp.) 2. panta 2. punktu –, kā arī Konvenciju par Eiropas Kopienu finanšu interešu aizsardzību, kura sastādīta, pamatojoties uz Līguma par Eiropas Savienību K.3. pantu, un kura parakstīta Briselē 1995. gada 26. jūlijā (OV 1995, C 316, 49. lpp., turpmāk tekstā – "PIF konvencija") un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (EK) 2017/1371 (2017. gada 5. jūlijs) par cīņu pret krāpšanu, kas skar Savienības finanšu intereses, izmantojot krimināltiesības (OV 2017, L 198, 29. lpp.).

2 Šis lūgums tika iesniegts krimināllietā, kas uzsākta pret TG un UF (turpmāk tekstā – "apsūdzētie") par faktiem, kas var veidot krāpšanas tādu subsīdiju jomā, kuras tiek daļēji finansētas no Eiropas Savienības budžeta līdzekļiem, sastāvu.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

3 Saskaņā ar Regulas Nr. 1260/1999 38. panta 1. punkta h) apakšpunktu:

"Neierobežojot Komisijas pienākumu izpildīt Eiropas Kopienu vispārējo budžetu, dalībvalstis pirmām kārtām uzņemas atbildību veikt palīdzības finanšu kontroli. Šim nolūkam to veiktie pasākumi ietver:

[..]

h) jebkādu zaudējumu, kas radušies atklāta pārkāpuma rezultātā, atlīdzināšanu un, vajadzības gadījumā, procentu iekasēšanu par kavētiem maksājumiem."

4 Direktīvas 2012/29 1. panta 1. punktā ir paredzēts:

"Šīs direktīvas mērķis ir nodrošināt, lai noziegumos cietušie saņemtu atbilstīgu informāciju, atbalstu un aizsardzību un varētu piedalīties kriminālprocesā.

[..]"

5 Atbilstoši šīs direktīvas 2. panta 1. punkta a) apakšpunktam:

"Šajā direktīvā piemēro šādas definīcijas:

a) "cietušais" ir:
   i) fiziska persona, kurai nodarīts kaitējums, tostarp fizisks, garīgs vai emocionāls kaitējums, vai ekonomiski zaudējumi, ko tieši izraisījis noziedzīgs nodarījums;
   ii) tās personas, kuras nāvi ir tieši izraisījis noziedzīgs nodarījums, ģimenes locekļi, kuriem minētās personas nāves rezultātā ir nodarīts kaitējums".

6 Regulas Nr. 994/98 2. panta "*De minimis*" 1. punktā ir noteikts:

"Komisija ar regulu, kas pieņemta saskaņā ar šīs regulas 8. pantā noteikto procedūru, var nolemt, ka – ņemot vērā kopējā tirgus attīstību un darbību – attiecīgu kategoriju atbalsts neatbilst visiem 92. panta 1. punktā paredzētajiem kritērijiem un ka tāpēc tā atbrīvojama no paziņošanas procedūras, kas paredzēta 93. panta 3. punktā, ja vien atbalsts, kas konkrētā laika periodā piešķirts tam pašam uzņēmumam, nepārsniedz kādu noteiktu summu."

7 Regulas Nr. 69/2001 2. panta 2. punktā bija paredzēts:

"Vienam uzņēmumam piešķirtais *de minimis* atbalsts trīs gadu laika posmā nepārsniedz EUR 100000. Šo augšējo robežu piemēro neatkarīgi no atbalsta veida vai īstenojamā mērķa."

Slovākijas tiesības

8 *Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok* (Likums Nr. 301/2005 par civilprocesa kodeksu, turpmāk tekstā – "Civilprocesa kodekss") redakcijā, kas piemērojama pamatlietā, 46. pantā ir paredzēts:

"1. Cietušais ir persona, kurai noziedzīga nodarījuma rezultātā radies miesas bojājums, mantisks, morāls vai cita veida kaitējums, vai kura ar likumu aizsargātās tiesības vai brīvības ir tikušas apdraudētas vai aizskartas. Cietušajai personai šajā likumā paredzētajos gadījumos ir tiesības izteikt savu piekrišanu krimināltvajāšanai, pieprasīt zaudējumu atlīdzību, lūgt veikt izmeklēšanas pasākumus, ieskaitot papildu pasākumus, iesniegt pierādījumus, iepazīties un pārbaudīt lietas materiālus, piedalīties galvenajā tiesas sēdē un publiskajās tiesas sēdēs apelācijā un sēdē, kurā vienojas par sodu, reaģēt uz pierādījumu iegūšanu, iesniegt prasījumus un prasības atbilstoši šajā likumā noteiktajām iespējām. Cietušajai personai ir tiesības jebkurā kriminālprocesa brīdī iegūt informāciju par kriminālprocesa stadiju. Šo informāciju sniedz iestāde, kas ir kriminālprocesa virzītājs, vai tiesa, kas izskata lietu; šim nolūkam nepieciešamās koordinātes tiek paziņotas cietušajam. Informācija par kriminālprocesa stadiju netiek paziņota, ja tas rada apdraudējuma risku kriminālprocesa mērķim.

[..]

3. Cietušā puse, kurai ir tiesības arī uz apsūdzētās personas nodarījuma rezultātā radītā kaitējuma atlīdzību, var arī lūgt tiesnesim noteikt apsūdzētajam notiesājošā spriedumā pienākumu atlīdzināt šo kaitējumu; cietušajam ir jāiesniedz šāds lūgums ne vēlāk kā pirms izmeklēšanas vai paātrinātās izmeklēšanas beigām. Pieteikumā ir skaidri jānorāda prasītās atlīdzības pamatojums un apmērs.

[..]"

9 Šī kodeksa 287. panta 1. punktā ir paredzēts:

"Ja tiesa notiesā apsūdzēto par nodarījumu, kas izraisījis citai personai 46. panta 1. punktā norādīto kaitējumu, tā parasti savā spriedumā piespriež atlīdzināt to cietušajam, ja tas ir pienācīgi norādījis savas tiesības noteiktajā termiņā. Tiesa vienmēr piespriež apsūdzētajam atlīdzināt visus vai daļu no neatlīdzinātajiem zaudējumiem, ja to summa ir norādīta faktu izklāstā, kurš ietverts sprieduma rezolutīvajā daļā, ar ko apsūdzētais atzīts par vainīgu, vai ja atlīdzība nosedz morālo kaitējumu, kurš radies pēc vardarbīga tīša nodarījuma atbilstoši speciālajam likumam, ciktāl kaitējums vēl nav atlīdzināts."

10 Minētā kodeksa 288. panta 1. punkts ir formulēts šādi:

"Ja pierādījumu iegūšana neattaisno pienākuma atlīdzināt kaitējumu uzlikšanu, vai ja, lai nolemtu par pienākumu atlīdzināt kaitējumu, ir jāiegūst tādi pierādījumi, kas pārsniedz kriminālprocesam nepieciešamo un to pagarina, tiesa izdod rīkojumu cietušajam celt prasību civiltiesiskā kārtībā, atbilstošā gadījumā – kompetentajā iestādē.

[..]"

11 *Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon* (Likums Nr. 300/2005 par Kriminālkodeksu) redakcijā, kas piemērojama pamatlietā, 261. pantā "Eiropas Kopienu finanšu interešu aizskārums" ir noteikts:

"1. Persona, kas izmanto vai uzrāda viltotu, kļūdainu vai nepilnīgu dokumentu, vai kas nepaziņo obligātos datus, vai kas izmanto Eiropas Kopienu vispārējā budžeta, kuru pārvalda Eiropas Kopiena vai Eiropas Kopienu vārdā, līdzekļus citam mērķim, nekā sākotnēji noteiktie mērķi, un kas tādējādi atļauj veikt šī budžeta līdzekļu ļaunprātīgu izmantošanu vai prettiesisku turēšanu, tiek sodīta ar brīvības atņemšanas sodu no sešiem mēnešiem līdz trim gadiem.

2. Nodarījuma izdarītājs tiek sodīts ar brīvības atņemšanas sodu no viena līdz pieciem gadiem, ja tas izdara 1. punktā norādīto nodarījumu

a) un šādi rada smagus zaudējumus,

b) konkrēta iemesla dēļ, vai

c) veicot īpaši nopietnas darbības.

3. Nodarījuma izdarītājs tiek sodīts ar brīvības atņemšanas sodu no trim gadiem līdz astoņiem gadiem, ja tas izdara 1. punktā norādīto nodarījumu un šādi izraisa smagus zaudējumus.

4. Nodarījuma izdarītājs tiek sodīts ar brīvības atņemšanas sodu no septiņiem gadiem līdz divpadsmit gadiem, ja tas izdara 1. punktā norādīto nodarījumu

a) un šādi izraisa liela apmēra zaudējumus, vai

b) bīstamas grupas sastāvā."

12 Saskaņā ar *zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy* (Likums Nr. 523/2004 par valsts administrācijas budžeta noteikumiem) 31. pantā ir noteikts, ka juridiskai vai fiziskai personai, kura ir pārkāpusi finanšu tiesisko regulējumu, ir pienākums atmaksāt budžetā līdzekļus, no kura tie sniegti vai paņemti, ievērojot finanšu tiesiskā regulējuma pārkāpuma summas apmēru; šai personai ir jāmaksā arī soda maksājums.

13 *Zákon č. 40/1964 Zb., Občiansky zákonník v relevantnom znení* (Likums Nr. 40/1964 par Civilkodeksu) 420. panta 1. punktā ir paredzēts:

"Katra persona ir atbildīga par zaudējumu, ko tā izraisījusi, pārkāpjot savus likumā noteiktos pienākumus."

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

14 Pamatlieta ir par kriminālprocesu pret apsūdzētajiem – divām fiziskām personām – par faktiem, kas var veidot krāpšanas ar tādām finanšu subsīdijām, kas tiek daļēji finansētas no Savienības budžeta, sastāvu. Kriminālpārkāpums, par ko ir kriminālprocess pamatlietā, tika izdarīts divās publiskā iepirkuma procedūrās, kuras *Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny* (Darba, sociālo un ģimenes lietu centrālais birojs, Slovākija) attiecīgi sāka 2005. un 2006. gadā, par subsīdiju pieteikumu iesniegšanu, kuru mērķis bija radīt darba vietas mikrouzņēmumos, invalīdiem darbnīcās un aizsargātās darba vietās. Pirmais publiskais iepirkums deva tiesības uz vienreizēju subsīdiju, bet otrais deva tiesības uz subsīdiju pamatoto izdevumu atmaksas veidā. Pēdējā minētā subsīdija 75 % apmērā tika finansēta no Eiropas Sociālā fonda.

15 Laikā no 2005. gada maija līdz 2006. gada martam apsūdzētie nodibināja 19 komercsabiedrības, kurās viņi uzņēmās biedru un vadītāju lomu. Deviņas no šīm sabiedrībām nesaņēma subsīdijas. Savukārt pārējās desmit ir varējušas saņemt subsīdijas par kopējo summu EUR 750 613,79 euro, no kuriem faktiski tika pārskaitīti EUR 654 588,34 euro, tostarp ieskaitot EUR 279 272,18 euro no Savienības budžeta.

16 Pēc konkrēto subsīdiju pārskaitīšanas apsūdzētie atsavināja savas daļas attiecīgajās sabiedrībās par labu trešajai personai, pēc tam šīs sabiedrības izbeidza visu savu darbību. Brīdī, kad pret viņiem tika uzsākta krimināllieta, sabiedrības aktīvi vairs neatradās šo sabiedrību telpās, tās automātiski bija svītrotas no komercreģistra.

17 Konkrēto subsīdiju izmaksas laikā attiecīgajās komercsabiedrībās bija nodarbināti kopā 107 invalīdi, attiecībā pret kuriem tās bija izpildījušas savus pienākumus algas izmaksas un sociālo iemaksu ziņā. Tomēr šo darba ņēmēju darbs neveicināja subsīdiju pieteikumos norādītā mērķa sasniegšanu. Saskaņā ar eksperta ziņojumu runa esot bijusi par fiktīvu darbu.

18 Apsūdzētie vadīja attiecīgās sabiedrības centralizēti, jo viena no tām atradās *Košice* (Slovākija), tajā pašā adresē kā apsūdzēto pastāvīgā dzīvesvieta. Katrā no šīm sabiedrībām apsūdzētajiem bija noteikta alga par direktora amatu.

19 Iesniedzējtiesa norāda, ka apsūdzības priekšmets ir tikai tās sabiedrības, kurām faktiski tika piešķirtas un izmaksātas subsīdijas – kopā desmit sabiedrības.

20 Kriminālprocess tika sākts pret apsūdzētajiem kā šo sabiedrību biedriem un vadītājiem, pamatojoties uz *Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky* (Slovākijas Republikas Ģenerālprokuratūras Specializētās prokuratūras birojs, turpmāk tekstā – "Specializētās prokuratūras birojs") uzrādīto apsūdzību. *Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny* (Darba, sociālo un ģimenes lietu aģentūras), kas pamatlietā iestājās cietušo personu vārdā, izmeklēšanas laikā lūdza, lai apsūdzētie atlīdzina zaudējumus tādā summā, kas atbilst faktiski izmaksāto subsīdiju summai.

21 Tomēr iesniedzējtiesa uzskata, ka, ievērojot *Najvyšší súd Slovenskej republiky* (Slovākijas Republikas Augstākā tiesa) judikatūru, Kriminālprocesa kodeksa 46. pants tai neļauj kriminālprocesā atzīt valsts iestāžu tiesības uz zaudējuma atlīdzību. 2017. gada 29. novembrī *Najvyšší súd Slovenskej republiky* (Slovākijas Republikas Augstākā tiesa) krimināllietu palāta faktiski izdeva atzinumu, kurā tā apstiprināja: "[v]alsts prasījumiem, piemērojot normas par dažāda veida nodokļiem, kas sākotnēji bija kompetentās administratīvās iestādes lēmuma priekšmets saskaņā ar nodokļu kodeksa procedūrām [..], ieskaitot tās, kas izriet no ļaunprātīga pieteikuma atmaksāt pievienotās vērtības nodokli vai akcīzes nodokli, kurus nodokļa maksātājs ir samaksājis, ir administratīvs raksturs un lēmumus šajā jomā pārbauda administratīvā tiesa[;] šīs tiesības neļauj lūgt zaudējumu atlīdzību kriminālprocesā atbilstoši Kriminālkodeksa 46. panta 3. punktam [..]. Tādējādi nav iespējama pārklāšanās, proti, kompetenču konflikts starp dažādām (administratīvām un tiesu) iestādēm, nedz arī dubults lēmums par vienām un tām pašām tiesībām". *Najvyšší súd Slovenskej republiky* (Slovākijas Republikas Augstākā tiesa) arī precizēja, ka šie tiesību apsvērumi ir piemērojami *mutatis mutandis* "visiem citiem prasījumiem, kuriem no to materiāltiesiskā pamata (proti, šajā lietā piemērojamās tiesību nomas) viedokļa, nav tiesību uz zaudējuma vai tā saucamā morālā kaitējuma atlīdzināšanu".

22 Pēc tam *Najvyšší súd Slovenskej republiky* (Slovākijas Republikas Augstākā tiesa) piemēroja šo judikatūru kriminālprocesos par nodarījumiem, kas kaitē Savienības finanšu interesēm, un krāpšanu subsīdiju jomā. Iesniedzējtiesa tātad uzskata, ka tā ir jāpiemēro arī apelācijas gadījumā par tās spriedumu pamatlietā.

23 Iesniedzējtiesa norāda, ka šīs judikatūras piemērošanai pamatlietā varētu būt tādas sekas, ka valstij netiks atļauts rīkoties, lai saņemtu atlīdzību par krāpšanas rezultātā radušos kaitējumu. Administratīvais process, uz kuru ir atsauce *Najvyšší súd Slovenskej republiky* (Slovākijas Republikas Augstākā tiesa) judikatūrā, faktiski var tikt vērsts tikai pret konkrētās subsīdijas saņēmēju. Taču pamatlietā runa esot par komercsabiedrībām, kurām vairs nepiederēja nekādi aktīvi un kas pat jau bijušas svītrotas no komercreģistra. Tātad šāds process neļautu atgūt nepamatoti izmaksātās subsīdijas. Savukārt tādas prasības atlīdzināt zaudējumus iesniegšanas kriminālprocesā, kas uzsākts pret fiziskām personām, šajā gadījumā – komercsabiedrību biedriem un vadītājiem –, rezultātā varētu saņemt kaitējumu atlīdzību, uz kuru valsts pretendē.

24 Papildus šim jautājumam iesniedzējtiesa jautā, vai *de minimis* atbalsti ir jānovērtē individuāli, jo tie ir piešķirti katrai sabiedrībai ar atsevišķiem maksājumiem, vai visi kopā to centralizētās pārvaldības dēļ. Visbeidzot, tā jautā, vai šajā lietā ir jāuzskata, ka kaitējumu summu veido nepamatoti saņemto subsīdiju kopējā summa, vai arī no tās ir jāatskaita izdevumi, kuri, protams, ir radušies pilnībā tiesiski, bet vienīgi, lai slēptu krāpšanu, kavētu tās atklāšanu un tādējādi saņemtu piešķirto summu.

25 Šādos apstākļos *Špecializovaný trestný súd* (Specializētā krimināltiesa, Slovākija), uzskatot, ka pamatlietā ir nepieciešama Savienības tiesību interpretācija, nolēma apturēt lietas izskatīšanu un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai [..] Direktīva 2012/29 [..], ar ko nosaka [..] tiesības (galvenokārt tiesības aktīvi piedalīties kriminālprocesā un tiesības uz kaitējuma atlīdzību tādā procesā), kuras sava rakstura dēļ pienākas ne tikai fiziskajai personai kā just spējīgai būtnei, [bet] ir piemērojama arī juridiskām personām un valstij, proti, valsts iestādēm, ja valsts tiesību normās tām tiek atzīts cietušā statuss kriminālprocesā?

2) Vai [..] Pamattiesību hartas 17. un 47. pantam, [LESD] 325. pantam un [..] Regulas [..]Nr. 1260/99 [..] 38. panta 1. punkta h) apakšpunktam kopsakarā ar [..] Regulu [..] Nr. 1681/94 [..] atbilst tāds tiesiskais regulējums un judikatūra, saskaņā ar kuriem valsts nevar nedz celt prasību krimināprocesā, lai saņemtu atlīdzību par kaitējumu, kas tai nodarīts ar apsūdzētās personas krāpniecisku rīcību, kuras rezultātā ir notikusi nepamatota [..] Savienības budžeta līdzekļu piesavināšanās, nedz tā var saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 256. panta 3. punktu pārsūdzēt rīkojumu, ar kuru tiesa nolemj neļaut valstij vai to pārstāvošajai administrācijai piedalīties galvenajā tiesas sēdē cietušās statusā un prasīt kaitējuma atlīdzību, un pat nenosaka nekāda cita

veida procedūru, kurā valsts varētu izmantot savas tiesības pret apsūdzēto, kā rezultātā pat nevar tikt garantētas valsts tiesības uz nodarītā kaitējuma atlīdzību, ko vērst pret apsūdzētā mantu un mantiskajām tiesībām saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 50. pantu, tādējādi *de facto* neatgūstot konkrēto prasījumu?

3) Vai jēdziens "tas pats uzņēmums", kas minēts [..] Regulas [..] Nr. 994/98 [..] 2. pantā kopsakarā ar Komisijas Regulas [..] Nr. 69/2001 [..] 2. panta 2. punktu ir jāinterpretē tikai formāli, tādējādi, ka ir nepieciešams un ir pietiekami konstatēt, vai attiecīgajām sabiedrībām ir autonoma juridiskā persona uz valsts tiesiskā regulējuma pamata, tā ka katrai no šīm sabiedrībām var piešķirt valsts atbalstu līdz 100 000 EUR apmērā, vai tomēr izšķirošais kritērijs ir tādu minēto sabiedrību, kuras pieder vienām un tām pašām personām un kas ir savstarpēji saistītas, faktiskā darbības un pārvaldības kārtība, kā viena galvenā uzņēmuma pārvaldītu filiāļu sistēma, pat ja tām katrai ir sava juridiskā persona uz valsts tiesību pamata, tādējādi, ka jāuzskata, ka tās veido "to pašu uzņēmumu" un kā viens veselums var tikai vienreiz saņemt valsts atbalstu līdz 100 000 EUR?

4) Vai [PIF konvencijas vai Direktīvas 2017/1371] nolūkos termins "kaitējums" norāda tikai uz to nepamatoti iegūto līdzekļu daļu, kas ir tieši saistīta ar krāpniecisko rīcību, vai norāda arī uz izdevumiem, kas faktiski radušies un ir pamatoti ar dokumentiem un iemaksas izmantojumu, ja no pierādījumiem izriet, ka to izmaksa bijusi nepieciešama, lai maskētu krāpniecisku rīcību, aizkavētu krāpnieciskās rīcības atklāšanu un iegūtu visu piešķirtā valsts atbalsta summu?"

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par trešā un ceturtā jautājuma pieņemamību

26 Jāatgādina, ka saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru LESD 267. pantā noteiktā procedūra ir instruments sadarbībai starp Tiesu un valstu tiesām, ar ko pirmā sniedz pēdējām norādes jautājumos par Savienības tiesību interpretāciju, kuras tām nepieciešamas, lai izspriestu tajās izskatāmos strīdus (skat., it īpaši, spriedumu, 2012. gada 27. novembris, *Pringle*, C-370/12, EU:C:2012:756, 83. punkts un tajā minētā judikatūra).

27 Tiesai un valsts tiesām sadarbojoties atbilstoši EKL 267. pantam, tikai valsts tiesai, kas izskata lietu un kas ir atbildīga par pieņemamo tiesas nolēmumu, ņemot vērā lietas īpašo raksturu, jānovērtē gan tas, cik lielā mērā prejudiciālais nolēmums ir nepieciešams tās sprieduma taisīšanai, gan arī Tiesai uzdoto jautājumu atbilstība. Līdz ar to gadījumā, ja uzdotie jautājumi ir par Savienības tiesību interpretāciju, Tiesai principā ir pienākums pieņemt nolēmumu (spriedums, 2018. gada 25. jūlijs, *AY* (Apcietināšanas orderis – Liecinieks), C-268/17, EU:C:2018:602, 24. punkts un tajā minētā judikatūra).

28 No tā izriet, ka uz jautājumiem par Savienības tiesību interpretāciju, kurus valsts tiesa uzdevusi pašas noteiktā tiesiskā regulējuma un faktisko apstākļu kontekstā un kuru pareizība Tiesai nav jāpārbauda, attiecas atbilstības prezumpcija. Tiesa var noraidīt valsts tiesas iesniegto lūgumu tikai tad, ja ir acīmredzams, ka lūgtajai Savienības tiesību interpretācijai nav nekāda sakara ar pamatlietas faktisko situāciju vai tās priekšmetu, vai ja izvirzītā problēma ir hipotētiska, vai ja Tiesai nav zināmi faktiskie un tiesiskie apstākļi, kas nepieciešami, lai sniegtu noderīgu atbildi uz tai uzdotajiem jautājumiem (spriedums, 2018. gada 25. jūlijs, *AY* (Apcietināšanas orderis – Liecinieks), C-268/17, EU:C:2018:602, 25. punkts un tajā minētā judikatūra).

29 Tādējādi, tā kā iesniedzējtiesas lēmums ir pamats prejudiciāla nolēmuma tiesvedībai Tiesā, valsts tiesai šajā lēmumā obligāti ir jāpaskaidro pamatlietas faktiskie un normatīvie apstākļi un jāsniedz vismaz paskaidrojumu minimums par to Savienības tiesību normu izvēles iemesliem, kuras tā lūdz interpretēt, kā arī par saikni, ko tā konstatējusi starp šīm tiesību normām un tai iesniegtajā strīdā piemērojamajiem

valsts tiesību aktiem (šajā ziņā skat. it īpaši spriedumus, 1993. gada 26. janvāris, *Telemarsicabruzzo u.c.*, C-320/90 līdz C-322/90, EU:C:1993:26, 6. punkts, kā arī 2017. gada 9. marts, *Milkova*, C-406/15, EU:C:2017:198, 73. punkts).

30 Šīs kumulatīvās prasības par lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu saturu ir skaidri izklāstītas Tiesas Reglamenta 94. pantā, kas tika tostarp pārņemtas Eiropas Savienības Tiesas Ieteikumos valsts tiesām par prejudiciālās tiesvedības ierosināšanu (OV 2018, C 257, 1. lpp.). Minēto Ieteikumu 15. punkta trešajā ievilkumā ir norādīts, ka lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu jāietver "to iemeslu, kas iesniedzējtiesai likuši šaubīties par noteiktu Savienības tiesību normu interpretāciju vai spēkā esamību, izklāsts un saikne, ko tā ir konstatējusi starp šīm tiesību normām un pamatlietai piemērojamajiem valsts tiesību aktiem".

31 Ievērojot šos principus, Tiesai ir jāpārbauda trešā un ceturtā jautājuma pieņemamība.

Par trešo jautājumu

32 Ar trešo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas uzzināt, kā interpretēt jēdzienu "tas pats uzņēmums", kurš minēts Regulas Nr. 994/98 2. pantā, to lasot kopā ar Regulas Nr. 69/2001 2. panta 2. punktu, lai novērtētu to, vai pamatlietā iespējami ir notikusi valsts atbalstu jomā piemērojamo tiesību apiešana.

33 Slovākijas valdība uzskata, ka trešais jautājums nav pieņemams, jo tam acīmredzami nav saiknes ar pamatlietas priekšmetu. Specializētās prokuratūras birojs savukārt apgalvo, ka šis jautājums esot nepieņemams tādēļ, ka tas ir hipotētisks un nepamatots.

34 Šajā gadījumā pamatlietas mērķis ir lemt par nodarījumos apsūdzēto personu iespējamo krimināltatbildību un attiecīgā gadījumā – par šo personu pienākumu atlīdzināt valstij radītos zaudējumus, ja viņu atbildība tiktu atzīta.

35 Tomēr iesniedzējtiesas nolēmumā nav precizēti iemesli, kādēļ iesniedzējtiesa uzskata, ka ir nepieciešama jēdziena "tas pats uzņēmums", kurš minēts Regulas Nr. 994/98 2. pantā, lasot to kopā ar Regulas Nr. 69/2001 2. panta 2. punktu, interpretācija tajā izskatāmā strīda risinājumam.

36 Līdz ar to trešais jautājums ir nepieņemams.

Par ceturto jautājumu

37 Ar ceturto jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas uzzināt, vai jēdzienā "kaitējums" PIF konvencijas un Direktīvas 2017/1371 izpratnē ir jāietver faktiski radušās un pienācīgi pamatotās izmaksas, kā arī veiktie finanšu ieguldījumi, ja ir pierādīts, ka tie bijuši vajadzīgi tādēļ, lai slēptu krāpniecisko rīcību, kavētu krāpšanas atklāšanu un saņemtu visu konkrēto valsts atbalstu.

38 Slovākijas valdība apgalvo, ka šis jautājums nav pieņemams, ievērojot to, ka iesniedzējtiesas nolēmumā nav ietverti faktiskie un tiesību elementi, kas ļautu Tiesai sniegt lietderīgu atbildi uz to.

39 Tieši neizvirzot iebildi par nepieņemamību, gan specializētās prokuratūras birojs, gan Komisija uzsver, ka iesniedzējtiesas nolēmums neattiecas ne uz vienu konkrētu PIF konvencijas vai Direktīvas 2017/1371 normu.

40 Šajā ziņā jānorāda, ka iesniedzējtiesas nolēmumā nav precizēts, kuras ir pamatlietā piemērojamās valsts tiesību normas, tāpat kā tā nav devusi norādes par iemesliem, kas bijuši to Savienības tiesību normu izvēles pamatā, kuru interpretāciju iesniedzējtiesa lūdz, vai par iemeslu, kādēļ atbilde uz ceturto jautājumu varētu ietekmēt šī strīda risinājumu.

41 Tādējādi, būtībā lūdzot Tiesai definēt jēdzienu "kaitējums" PIF konvencijas kontekstā, kurā šāds jēdziens nav minēts, vai Direktīvas 2017/1371 kontekstā, kura nav piemērojama pamatlietā, jo tā ir vēlāka nekā konkrētie fakti, tomēr neatsaucoties ne uz vienu valsts tiesību normu, nedz arī sniedzot norādes par to, kādā veidā tā plāno izmantot šo atbildi, iesniedzējtiesa nav paziņojusi Tiesai nepieciešamos faktiskos un tiesiskos apstākļus, kuri ļautu lietderīgi atbildēt uz uzdotajiem jautājumiem.

42 Tādēļ ceturtais jautājums ir nepieņemams.

Par lietas būtību

Par pirmo jautājumu

43 Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Direktīvas 2012/29 2. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šī direktīva ir piemērojama arī juridiskām personām un valstij, ciktāl valsts tiesībās tām ir piešķirts "cietušo" statuss kriminālprocesā.

44 Šajā ziņā jānorāda, ka atbilstoši Direktīvas 2012/29 1. panta 1. punktam tās mērķis ir sniegt noteiktas garantijas noziegumos cietušajiem. Šīs direktīvas 2. panta 1. punktā minētais "cietušais" 1. panta izpratnē ir definēts kā jebkura fiziska persona, kurai nodarīts kaitējums, tostarp fizisks, garīgs vai emocionāls kaitējums, vai ekonomiski zaudējumi, ko tieši izraisījis noziedzīgs nodarījums, kā arī tās personas, kuras nāvi ir tieši izraisījis noziedzīgs nodarījums, ģimenes locekļi, kuriem minētās personas nāves rezultātā ir nodarīts kaitējums.

45 Šāds teksts šīs direktīvas piemērošanas jomā acīmredzami neļauj ietvert juridiskas personas.

46 Līdz ar to uz pirmo jautājumu jāatbild, ka Direktīvas 2012/29 2. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šī direktīva nav piemērojama nedz juridiskām personām, nedz arī valstij, pat ja valsts tiesībās tām tiek piešķirts cietušās personas statuss kriminālprocesā.

Par otro jautājumu

47 Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai LESD 325. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj tādas valsts tiesību normas, kuras tiek interpretētas valsts judikatūrā, atbilstoši kurām kriminālprocesa gadījumā valsts nevar rīkoties prasībā par kaitējuma atlīdzību, kas tai ir izraisīts apsūdzētās personas krāpnieciskas rīcības rezultātā un ar ko ir piesavināti Savienības līdzekļi, un šādā procesā tai nav nekāda cita veida prasījuma tiesību, kas tai ļautu celt prasību pret apsūdzēto.

48 Vispirms jāatgādina, ka saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru LESD 325. panta 1. un 2. punktā dalībvalstīm ir noteikts pienākums ar atturošiem un efektīviem pasākumiem apkarot prettiesiskas darbības, kas apdraud Savienības finanšu intereses, un it īpaši tām ir noteikts pienākums pieņemt tādus pašus pasākumus, lai apkarotu krāpšanu, kas apdraud Savienības finanšu intereses, kādus tās veic, lai novērstu krāpšanu, kura apdraud viņu pašu finanšu intereses (skat. spriedumu, 2013. gada 26. februāris, *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 26. punkts un tajā minētā judikatūra).

49 Šajā ziņā Tiesa jau ir nospriedusi, ka dalībvalstīm ir brīvība izvēlēties piemērojamos sodus, kuri var būt administratīvi sodi, kriminālsodi vai abu kombinācija, vienlaikus precizējot, ka kriminālsodi tomēr var būt obligāti, lai apkarotu liela apmēra krāpšanas gadījumus (šajā ziņā skat. spriedumu, 2015. gada 8. septembris, *Taricco* u.c., C-105/14, EU:C:2015:555, 39. punkts).

50 Tātad dalībvalstīm ir noteikts pienākums sasniegt precīzu rezultātu, un tādas normas, kurā ir paredzēti šie noteikumi, piemērošana nav pakļauta nekādiem nosacījumiem saistībā ar LESD 325. panta 1. un 2. punktā paredzētās normas piemērošanu. Šo noteikumu sekas – saskaņā ar Savienības tiesību pārākuma principu – attiecībās starp šīm normām un dalībvalstu tiesību normām pat ar to, ka tās ir spēkā esošas, pilnībā tiek liegta jebkādu pretrunīgu spēkā esošu valsts tiesību normu piemērošana (šajā ziņā skat. spriedumu, 2015. gada 8. septembris, *Taricco* u.c., C-105/14, EU:C:2015:555, 51. un 52. punkts).

51 Šajā lietā iesniedzējtiesa jautā tieši par to, vai no LESD 325. panta izrietošie pienākumi atbilst tādam valsts kriminālprocesam, kā to interpretē valsts judikatūra, kas neļauj tādā lietā kā pamatlieta atzīt valsts kā cietušās tiesības uz kaitējuma atlīdzību kriminālprocesā.

52 Iesniedzējtiesa tomēr norāda, ka dalībvalsts varētu atgūt nepamatoti izmaksātos līdzekļus, uzsākot administratīvo procesu par finanšu regulējuma pārkāpumu Likuma Nr. 523/2004 par valsts administrācijas budžeta noteikumiem 31. panta izpratnē. Tā paskaidro, ka saskaņā ar šo normu valsts līdzekļu piešķiršana vai izmantošana citiem mērķiem nekā tie, kas ir noteikti šiem līdzekļiem, ir finanšu regulējuma pārkāpums. Tomēr šī pati iesniedzējtiesa uzskata, ka administratīvais process ļauj prasīt atlīdzināt nepamatoti izmaksātu finanšu iemaksu tikai no formālā subsīdijas saņēmēja, proti, šajā gadījumā – no juridiskām personām.

53 Rakstveida apsvērumos Slovākijas valdība norāda, ka atbilstoši valsts tiesībām valstij turklāt ir iespēja celt civiltiesisku prasību, kas tai ļauj ne tikai saukt pie civiltiesiskās atbildības juridisko personu, kura ir bijusi nepamatoti saņemto iemaksu adresāte, bet pēc tam – pēc krimināltiesiskas sodīšanas – arī panākt kaitējuma atlīdzību no notiesātās fiziskās personas.

54 Šajā kontekstā ir svarīgi atgādināt, ka saskaņā ar LESD 325. panta 1. punktu, lai cīnītos pret prettiesiskām darbībām, kas kaitē Savienības finanšu interesēm, dalībvalstīm ir jāpieņem preventīvi, efektīvi un atbilstoši pasākumi tiem, kuri pieņemti valsts līmenī, lai cīnītos pret krāpšanu, kas kaitē konkrētās dalībvalsts interesēm.

55 Kā uzsvērusi Komisija, dalībvalstīm tostarp ir pienākums veikt efektīvus pasākumus, kas ļauj atgūt tādas subsīdijas, kura ir daļēji finansēta no Savienības budžeta, saņēmējam nepamatoti izmaksātās summas. Savukārt LESD 325. pantā dalībvalstīm nav noteikti nekādi ierobežojumi, kā tikai tie, kas saistīti ar pasākuma efektīvo raksturu, attiecībā uz procesu, kuram būtu jāļauj sasniegt šādu rezultātu tādējādi, ka tām ir noteikta rīcības brīvība šajā ziņā, ja ir ievērots līdzvērtības princips.

56 Šajā ziņā vispirms ir jānorāda, ka tiešo prasības veidu, kuriem ir atšķirīgi mērķi, līdzāspastāvēšana, attiecīgi – administratīvās tiesībās, civiltiesībās vai krimināltiesībās, – pati par sevi nevar kaitēt cīņas pret krāpšanu, kas ietekmē Savienības finanšu intereses, efektivitātei, ja valsts tiesību aktos kopumā tiek atļauts atgūt nepamatoti veiktos maksājumus no Savienības budžeta.

57 Šajā lietā iesniedzējtiesa konkrēti jautā par LESD 325. pantā noteiktā efektivitātes pienākuma ievērošanu gadījumā, ja valstij nav atzītas tiesības saņemt kaitējuma atlīdzību cietušās personas statusā krimināllietā un ja administratīvajā procesā netiek atļauts atgūt nepamatoti izmaksāto finansiālo iemaksu, kas izmaksāta šīs iemaksas saņēmējai juridiskajai personai.

58 Šajā ziņā jānorāda, pirmkārt, – kā izriet no šī sprieduma 56. punkta – tas, ka valstīm netiek atzītas tiesības saņemt kaitējuma atlīdzību cietušo statusā kriminālprocesā, pats par sevi nevar būt pretrunā pienākumiem, kuri izriet no LESD 325. panta.

59 Proti, lai gan krimināls odi var būt obligāti, lai ļautu dalībvalstīm efektīvi un atturoši apkarot konkrētus liela apmēra krāpšanas gadījumus (spriedumi, 2015. gada 8. septembris, *Taricco* u.c., C-105/14, EU:C:2015:555, 39. punkts, kā arī 2017. gada 5. decembris, *M.A.S.* un M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, 34. punkts), šādi sodi tiek prasīti, lai nodrošinātu valsts tiesību atturošo raksturu un to mērķis nav ļaut atgūt nepamatotus maksājumus.

60 Otrkārt, no šī sprieduma 56. punkta izriet – tas, ka konkrētajā tiesību sistēmā pastāv efektīvs veids, kā atlīdzināt kaitējumu Savienības finanšu interesēm krimināl procesā, administratīvajā procesā vai civiltiesiskā kārtībā, ir pietiekami, lai būtu izpildīts LESD 325. pantā noteiktais efektivitātes pienākums, jo tas ļauj atgūt nepamatoti saņemtās iemaksas, un krimināls odi ļauj apkarot liela apmēra krāpšanas gadījumus.

61 Šajā lietā tas ir tad, ja gadījumā – kas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai – valstij saskaņā ar piemērojamām valsts tiesībām ir iespēja sākt, pirmkārt, administratīvu procesu, kas tai ļauj atgūt nepamatoti izmaksātās iemaksas, kas pārskaitītas to saņēmējai juridiskajai personai, un, otrkārt, civiltiesisku procesu, kura mērķis ir ne tikai saukt pie civiltiesiskās atbildības juridisko personu – nepamatoti saņemto iemaksu adresāti, bet arī pēc krimināltiesiskas notiesāšanas saņemt no notiesātās fiziskās personas atlīdzību par ciesto kaitējumu.

62 Līdz ar to uz otro jautājumu ir jāatbild, ka LESD 325. pants ir interpretējams tādējādi, ka ar to tiek atļautas tādas valsts tiesību normas, kā tās ir interpretētas valsts judikatūrā, saskaņā ar kurām krimināl procesā valsts nevar celt prasību par kaitējuma atlīdzināšanu, kurš tai ir radies, apsūdzētajai personai krāpniecisku darbību rezultātā piesavinoties līdzekļus no Savienības budžeta, un šajā procesā tai nav nekādu citu prasījuma tiesību, kas tai ļautu celt prasību pret apsūdzēto, ja gadījumā – kas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai – valsts tiesību normās ir paredzētas efektīvas procedūras, kuras ļauj atgūt nepamatoti saņemtos Savienības budžeta līdzekļus.

Par tiesāšanās izdevumiem

63 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (trešā palāta) nosprie ž:

1) **Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2012/29/ES (2012. gada 25. oktobris), ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI, 2. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šī direktīva nav piemērojama nedz juridiskām personām, nedz arī valstij, pat ja valsts tiesībās tām tiek piešķirts cietušās personas statuss krimināl procesā.**

2) **LESD 325. pants ir interpretējams tādējādi, ka ar to tiek atļautas valsts tiesību normas, kā tās ir interpretētas valsts judikatūrā, saskaņā ar kurām krimināl procesā valsts nevar celt prasību par kaitējuma atlīdzināšanu, kurš tai ir radies, apsūdzētajai personai krāpniecisku darbību rezultātā piesavinoties līdzekļus no Eiropas Savienības budžeta, un šajā procesā tai nav nekādu citu prasījuma tiesību, kas tai ļautu celt prasību pret apsūdzēto, ja gadījumā – kas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai – valsts tiesību normās ir paredzētas efektīvas procedūras, kuras ļauj atgūt nepamatoti saņemtos Eiropas Savienības budžeta līdzekļus.**

[Paraksti]